

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

DEPARTAMENT PRACY,
SPRAW SPOŁECZNYCH I RODZINY

KPS.410.4.7.2024

Pani
Marta Abramczyk
Prezes Zarządu
Polski Związek Głuchych Oddział Mazowiecki
ul. Białostocka 4
03-741 Warszawa

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/24/036 Warsztaty Terapii Zajęciowej dla osób z niepełnosprawnościami

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Polski Związek Głuchych Oddział Mazowiecki Polski Związek Głuchych Koło Terenowe w Radomiu ¹ ul. 25 Czerwca 68, 26-600 Radom.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Marta Abramczyk, Prezes Zarządu, od 11 grudnia 2021 r. W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełniła Barbara Jędryszczak, Prezes Zarządu, do 10 grudnia 2021 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Kwalifikowanie uczestników, prowadzenie działań w zakresie rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz jej skuteczność. 2. Organizacja i prowadzenie rehabilitacji w ramach programu zatwierdzonego przez Radę Nadzorczą PFRON „Zajęcia klubowe w WTZ”. 3. Legalność i gospodarność wykorzystania środków.
Okres objęty kontrolą	Lata 2021-2023 z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed lub po tym okresie.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ² .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Departament Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny.
Kontroler	Bartłomiej Ślusarczyk, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr KPS/66/2024 z 3 października 2024 r.

(akta kontroli tom I, str. 1, 3-17)

---

¹ Dalej: Stowarzyszenie.

² Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Działania Warsztatu Terapii Zajęciowej „Leśniczówka”⁴, w ramach prowadzonej rehabilitacji zawodowej w zakresie pozyskania lub przywrócenia osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia były nieskuteczne. WTZ nie osiągał ww. celu, określonego w art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych⁵. W latach 2021-2023, żaden z 33 uczestników nie opuścił Warsztatu w celu podjęcia zatrudnienia. Wynikało to m.in. z podejmowania ograniczonych działań ułatwiających osobom z niepełnosprawnościami uzyskanie odpowiedniego zatrudnienia. Dotyczyło to w szczególności braku staży lub praktyk zawodowych, braku stałej współpracy z pracodawcami, a także Powiatowym Urzędem Pracy w Radomiu⁶. Powyższe składało się na brak zorganizowanej rehabilitacji zawodowej, która w okresie objętym kontrolą przyczyniłaby się do podjęcia zatrudnienia przez uczestników Warsztatu.

Warsztat prawidłowo kwalifikował osoby z niepełnosprawnościami do uczestnictwa w WTZ oraz prowadził skuteczną rehabilitację społeczną, stwarzając uczestnikom możliwość uczestnictwa w życiu społecznym, m.in. poprzez organizację wyjść poza WTZ, czy udział w wydarzeniach kulturalnych.

Wsparcie dotyczące rehabilitacji zawodowej i społecznej realizowano na podstawie indywidualnych programów rehabilitacji⁷. Stwierdzono w tym zakresie, że rada programowa Warsztatu⁸ nie dokonała pierwszej kompleksowej oceny realizacji IPR dwóch uczestników, którzy rozpoczęli terapię w latach objętych kontrolą, a w trzecim przypadku – dokonała tej oceny po 36 miesiącach od przyjęcia uczestnika. Rada programowa, pomimo długoletniego przebywania uczestników w Warsztacie nie formułowała ocen i nie zajmowała stanowiska zgodnie z art. 10a ust. 5 pkt 2 ustawy o rehabilitacji, tj. zasadności skierowania osoby niepełnosprawnej do ośrodka wsparcia, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej, ze względu na brak postępów w rehabilitacji i złe rokowania co do możliwości osiągnięcia postępów uzasadniających podjęcie zatrudnienia i kontynuowanie rehabilitacji zawodowej w warunkach pracy chronionej lub na rynku pracy po odbyciu dalszej rehabilitacji w Warsztacie. Inne nieprawidłowości dotyczyły m.in. niespełnienia wymogów art. 6 pkt 1 lit. c ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami⁹, braku wszystkich wymaganych elementów w regulaminie organizacyjnym WTZ, czy nie uzasadniania przedłużenia uczestnictwa w terapii przez radę programową zgodnie z art. 10a ust. 5 pkt 3 ustawy o rehabilitacji.

Podejmowane przez Warsztat działania w zakresie Zajęć Klubowych WTZ¹⁰ pozwalały na wsparcie osób niepełnosprawnych w utrzymaniu samodzielności i niezależności w życiu społecznym i zawodowym jako zorganizowanej formy rehabilitacji: prawidłowo kwalifikowano uczestników do udziału w zajęciach klubowych, którzy następnie brali w nich udział w wymiarze co najmniej pięciu godzin miesięcznie.

Koszty działalności WTZ prawidłowo udokumentowano oraz rejestrowano w prowadzonej ewidencji księgowej, na wyodrębnionych kontach analitycznych i syntetycznych. W sprawozdaniach z działalności rehabilitacyjnej i wykorzystania środków finansowych Warsztatu za lata 2021-2023 Warsztat zawierał wszystkie

³ NIK formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁴ Prowadzony przez Stowarzyszenie; dalej: Warsztat lub WTZ.

⁵ Dz. U. z 2024 r. poz. 44, ze zm., dalej: ustawa o rehabilitacji lub ustawa.

⁶ Dalej: PUP.

⁷ Dalej: IPR.

⁸ Dalej: rada programowa.

⁹ Dz. U. z 2024 r., poz. 1411; dalej: ustawa o zapewnieniu dostępności.

¹⁰ Dalej: zajęcia klubowe.

wymagane informacji określone w § 21 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 marca 2004 r. w sprawie warsztatów terapii zajęciowej¹¹.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej¹² kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Kwalifikowanie uczestników, prowadzenie działań w zakresie rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz jej skuteczność

Opis stanu faktycznego

1.1. Warsztat funkcjonował od 1 września 2005 r. jako wyodrębniona jednostka organizacyjna Stowarzyszenia. Zgodnie z umową nr 1/2004/WTZ z 21 grudnia 2004 r., zawartą przez Stowarzyszenie z Gminą Miasta Radom¹³, Warsztat prowadzono dla 30 uczestników. Umowa zawierała wszystkie elementy określone w § 5 ust. 2 rozporządzenia w sprawie WTZ.

(akta kontroli tom I, str. 20-25)

W latach 2021-2023, w Warsztacie obowiązywał Regulamin Organizacyjny Warsztatu Terapii Zajęciowej „Leśniczówka” z 23 września 2019 r.¹⁴. Określono w nim¹⁵ Warsztat jako placówkę pobytu dziennego z czasem trwania zajęć w wymiarze 35 godzin tygodniowo i siedmiu godzin dziennie, przez 11 miesięcy w roku, z uwzględnieniem miesięcznej przerwy urlopowej¹⁶.

Zasady przyjęcia do Warsztatu, wskazane w regulaminie organizacyjnym WTZ¹⁷, zobowiązywały kandydatów starających się o przyjęcie do placówki do złożenia: podania o przyjęcie do Warsztatu, karty kwalifikacyjnej kandydata, aktualnego orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, opinii psychologicznej oraz dokumentacji medycznej, ostatniego świadectwa szkolnego. Kwalifikacji uczestników WTZ dokonywała rada programowa.

(akta kontroli tom I, str. 145-156)

Regulamin organizacyjny WTZ zawierał elementy¹⁸ wskazane w § 9 rozporządzenia w sprawie WTZ, z wyjątkiem obowiązków kierownika Warsztatu w zakresie zapewnienia odpowiednich warunków pracy i organizowanych zajęć, a także planowania: rozkładu zajęć w Warsztacie, urlopów pracowników, co szczegółowo opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli tom I, str. 145-156)

¹¹ Dz. U. z 2021 r. poz. 2284; dalej: rozporządzenie w sprawie WTZ.

¹² Oceny częściowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena częściowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹³ Przedmiotem umowy było finansowanie kosztów działalności Warsztatu.

¹⁴ Zatwierdzony uchwałą nr 1/5-III/2019 z 23 września 2019 r. Zarządu Stowarzyszenia; dalej: regulamin organizacyjny WTZ.

¹⁵ § 4 ust. 1.

¹⁶ Uczestnicy mają prawo do miesięcznej przerwy urlopowej, której termin jest ustalany na początku roku kalendarzowego, przez kierownika Warsztatu.

¹⁷ § 9 ust. 3.

¹⁸ Prawa i obowiązki uczestnika Warsztatu (§ 11); sposób ustalania wysokości środków finansowych otrzymywanych przez uczestnika Warsztatu w ramach treningu ekonomicznego i gospodarowania nimi (§ 14); organizację pracy i zajęć (§ 4); sposób dowozu uczestników do Warsztatu (§ 4 ust. 4 pkt 8); obowiązki kierownika Warsztatu w zakresie planowania przerw wakacyjnych uczestników Warsztatu (§ 4 ust. 1 pkt 3).

W regulaminie organizacyjnym WTZ wskazano formy rehabilitacji uczestników¹⁹, a także rodzaje pracowni terapeutycznych funkcjonujących w Warsztacie²⁰. Zgodnie z § 13 regulaminu organizacyjnego WTZ, uczestnik mógł być skreślony z listy uczestników Warsztatu tylko na mocy decyzji rady programowej, z powodu: podjęcia zatrudnienia, skierowania do ośrodka wsparcia, nieobecności nieusprawiedliwionej trwającej ponad jeden miesiąc, pogorszenia się stanu zdrowia w okresie dłuższym niż trzy miesiące, który uniemożliwia udział w zajęciach prowadzonych przez Warsztat, nagminnego nieprzestrzegania większości obowiązków uczestnika Warsztatu, braku postępów w rehabilitacji społecznej i zawodowej – po trzyletniej negatywnej ocenie postępów uczestnika przez radę programową.

(akta kontroli tom I, str. 145-156)

1.2. W latach objętych kontrolą NIK, w Warsztacie przebywało łącznie 33 uczestników. Według stanu na 31 grudnia w 2022 r., uczestnikami Warsztatu były osoby przyjęte w latach:

- 2005-2010: 19 z 30 uczestników (63,3%);
- 2013-2017: osiem z 30 uczestników (26,7%);
- 2021-2022: trzy z 30 uczestników (10,0%), uczestnicy ci zostali przyjęci w miejsce trzech osób, które w tym samym okresie opuściły Warsztat.

Wszyscy uczestnicy Warsztatu posiadali orzeczenie o stopniu niepełnosprawności znacznym (13) lub umiarkowanym (20). Do badania wybrano dokumentację dotyczącą 15 uczestników WTZ, w tym:

- w sposób celowy pięciu uczestników, którzy byli najdłużej uczestnikami Warsztatu, w tym trzech, którzy opuścili Warsztat w latach 2021-2022;
- w sposób celowy pięciu uczestników, którzy byli najkrócej uczestnikami Warsztatu, w tym trzech przyjętych w latach 2021-2022;
- pięciu uczestników dobranych w sposób losowy.

W wyniku badania stwierdzono, że w każdym przypadku uczestnictwo osób z niepełnosprawnościami w Warsztacie zostało uzgodnione z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Radomiu²¹, a Warsztat prowadził dokumentację zawierającą informacje, dotyczące podstaw do zakwalifikowania osób z niepełnosprawnościami do uczestnictwa w terapii. Uczestnictwo w Warsztacie przyznawane było na wniosek osoby z niepełnosprawnością lub jej opiekuna. Badanie dokumentacji 15 uczestników WTZ wykazało, że były to dorosłe osoby z niepełnosprawnością intelektualną, orzeczoną w stopniu umiarkowanym (10) lub znacznym (pięć). Osoby te, w orzeczeniach, zgodnie z art. 6b ust. 3 pkt 4 ustawy o rehabilitacji, każdorazowo miały wskazanie do uczestnictwa w terapii zajęciowej. Wśród uczestników, których dokumentacja została objęta badaniem, siedem osób ukończyło szkoły specjalne, sześć osób – szkoły przysposabiające do pracy, dwie osoby – szkoły przysposabiające do życia. W czasie uczestnictwa ww. 15 osób z niepełnosprawnościami w terapii zajęciowej, treść ich orzeczeń o stopniu niepełnosprawności nie uległa zmianie.

(akta kontroli tom I, str. 39-43)

W latach objętych kontrolą NIK, WTZ działał na podstawie procedury dotyczącej rekrutacji uczestników Warsztatu, określonej w regulaminie organizacyjnym WTZ, pierwszeństwo w przyjęciu do Warsztatu mieli kandydaci, którzy rokowali szanse na uzyskanie największych efektów w prowadzonych oddziaływaniach rehabilitacyjnych

¹⁹ § 4 ust. 2 pkt 2: rehabilitacja fizyczna (zajęcia indywidualne i grupowe), zajęcia aktywizujące z doradcą zawodowym; rewalidacja indywidualna i grupowa – zajęcia z psychologiem; trening ekonomiczny.

²⁰ § 4 ust. 2 pkt 1: Pracownia krawiecko-rękodzielnicza, pracownia poligraficzno-introligatorska, pracownia gospodarstwa domowego, pracownia plastyczno-ceramiczna, pracownia ogrodniczo-przyrodnicza, pracownia komputerowo-biurowa.

²¹ Dalej: MOPS.

i terapeutycznych²², przy czym Stowarzyszenie zastrzegło sobie prawo do pierwszeństwa przyjęcia kandydatów z wadą słuchu w liczbie nie mniejszej niż 20% ogółu uczestników Warsztatu²³. W latach 2021-2023, siedmiu uczestników Warsztatu posiadało orzeczenie o stopniu niepełnosprawności z wadą słuchu (kod 03-L), w tym jedna osoba rozpoczęła terapię w 2022 r.

(akta kontroli tom I, str. 145-156)

W latach 2021-2023, do Warsztatu przyjęto trzech uczestników, których czas oczekiwania na przyjęcie od złożenia podania do rozpoczęcia terapii wyniósł: jeden miesiąc²⁴, dziewięć dni²⁵, 10 dni²⁶. W dniach przyjęć trzech uczestników w latach objętych kontrolą, tj. 1 października 2021 r. – siedem osób oczekiwało na przyjęcie od jednego miesiąca do 26 miesięcy, 1 lipca 2022 r. – osiem osób od czterech do 35 miesięcy; 1 października 2022 r. – osiem osób od siedmiu do 38 miesięcy. Zgodnie z wyjaśnieniami kierownik Warsztatu, w każdym przypadku w latach 2021-2023 kiedy zwolniło się miejsce w Warsztacie, zwrócono się z zapytaniem do osób, które złożyły podania o chęć uczestnictwa w prowadzonej terapii. Osoby te nie wyraziły chęci, ze względu na uczestnictwo w prowadzonych zajęciach klubowych, których forma zajęć oraz terminy spotkań spełniały ich oczekiwania i potrzeby. Nowo przyjęte osoby rokowały pozytywne efekty w prowadzonej rehabilitacji zawodowej i społecznej.

(akta kontroli tom I, str. 35-38)

W latach objętych kontrolą NIK, trzech uczestników Warsztatu zakończyło terapię: 30 września 2021 r., 30 czerwca 2022 r., 30 września 2022 r. Wobec dwóch z trzech wskazanych uczestników dokonano okresowej oceny ich terapii w WTZ w czasie kiedy nie byli już uczestnikami Warsztatu. Zgodnie z wyjaśnieniem kierownik Warsztatu, okres oceny uczestników został dokonany podczas ich uczestnictwa w zajęciach, natomiast zatwierdzenie protokołem rady programowej miało miejsce w dniu, w którym zatwierdzane zostały oceny w postępach rehabilitacji zawodowej i ogólnej wszystkich uczestników. Ocena indywidualnych postępów w rehabilitacji jest tworzona na podstawie półrocznego okresu obserwacji w trakcie pracy indywidualnej i grupowej uczestnika w poszczególnych pracowniach, w pracowni rehabilitacji, gabinecie psychologicznym oraz podczas rozmów z doradcą zawodowym. Dodatkowo prowadzona jest obserwacja uczestników podczas spotkań i zabaw integracyjnych, a także innych ważnych wydarzeń plenerowych organizowanych przez Warsztat lub inne zaprzyjaźnione placówki.

Dwa razy w roku, na zakończenie pracy uczestnika w poszczególnych pracowniach, terapeuta razem z pozostałą kadrą merytoryczną dokonywali w jego obecności oceny postępów w rehabilitacji zawodowej i społecznej.

Podczas posiedzeń rady programowej dwa razy w roku odbywało się podsumowanie oraz zatwierdzenie dokonanych ocen. W związku z tym data na ocenach była datą posiedzenia rady programowej (protokołu), a nie datą dokonania samej oceny²⁷.

(akta kontroli tom I, str. 374-390)

W toku kontroli NIK stwierdzono, że jeden z uczestników Warsztatu brał udział w terapii prowadzonej przez WTZ od 1 września 2013 r. jednocześnie będąc zatrudnionym na podstawie umowy o pracę. Od 1 września 2013 r., koszt uczestnictwa ww. uczestnika w terapii, był finansowany ze środków Państwowego

²² § 9 ust. 3 pkt 6 regulaminu organizacyjnego WTZ.

²³ § 9 ust. 3 pkt 7 regulaminu organizacyjnego WTZ.

²⁴ Data podania: 30 sierpnia 2022 r., data przyjęcia: 1 października 2022 r.

²⁵ Data podania: 22 września 2021 r., data przyjęcia: 1 października 2021 r.

²⁶ Data podania: 21 czerwca 2022 r., data przyjęcia: 1 lipca 2022 r.

²⁷ W dwóch przypadkach uczestnicy odeszli z Warsztatu w dniach: 30 września 2021 r., 30 czerwca 2022 r., natomiast daty na ocenach indywidualnych postępów w rehabilitacji, to kolejno: 3 stycznia 2022 r., 4 lipca 2022 r.

Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych²⁸. Zgodnie z danymi przekazanymi przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, uczestnika zatrudniono na podstawie umowy o pracę od 1 lipca 2013 r. Uczestnik został zgłoszony przez płatnika składek celem uzyskania przez niego dofinansowania do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych na podstawie art. 26a ustawy o rehabilitacji za okresy od lipca 2013 r. do września 2024 r. Pracodawca ubiegając się o wypłatę środków PFRON zadeklarował zatrudnienie pracownika w pełnym wymiarze czasu pracy oraz istnienie u niego umiarkowanego stopnia niepełnosprawności. W wyniku ww. zgłoszenia pracodawcy, PFRON wypłacił z tytułu dofinansowania do wynagrodzenia, w okresie od września 2013 r. do września 2024 r., tj. w okresie uczestnictwa wskazanej osoby w terapii WTZ, łącznie 253 tys. zł. Jednocześnie, z tytułu terapii prowadzonej przez WTZ, od 1 września 2013 r. do września 2024 r., ze środków PFRON wypłacono łącznie ok. 221 tys. zł.

W toku kontroli NIK, w trybie art. 51 ust. 1 ustawy o NIK poinformowano o powyższych faktach Prezesa PFRON oraz Dyrektora MOPS. W wyniku zawiadomień, zarówno Prezes PFRON, jak i Dyrektor MOPS zapowiedzieli podjęcie stosownych działań²⁹.

(akta kontroli tom I, str. 28-33, 361-375)

Kierownik WTZ zeznała, że nikt z kadry Warsztatu nie miał wiedzy o zatrudnieniu ww. uczestnika. Ponadto na posiedzeniach rady programowej: 3 października 2016 r., 3 września 2019 r., 5 września 2022 r., dokonano kompleksowych ocen realizacji IPR, zgodnie z którymi uczestnik nie był zdolny do podjęcia zatrudnienia. Następnie kierownik WTZ wyjaśniła, że uczestnik został skreślony z listy uczestników Warsztatu 30 października 2024 r., natomiast 31 października przyjęto w jego miejsce nową osobę.

(akta kontroli tom I, str. 405)

Zgodnie z § 9 ust. 3 pkt 9 regulaminu organizacyjnego WTZ, kandydat jest przyjmowany na okres próbny trzech miesięcy. W sytuacji gdy, w ocenie rady programowej, rokuje on szanse na uzyskanie efektów w dalszym procesie terapii, zostaje przyjęty do Warsztatu bez określenia terminu zakończenia terapii. O zakończeniu terapii decyduje rada programowa po dokonaniu oceny kompleksowej. Na podstawie dokumentacji trzech uczestników przyjętych w latach 2021-2023 stwierdzono, że okres próbny nowoprzyjętych uczestników Warsztatu nie był w żaden sposób dokumentowany. Zgodnie z wyjaśnieniem kierownik WTZ, okres próbny był umową słowną pomiędzy radą programową, a uczestnikiem oraz rodzicami / opiekunami prawnymi uczestnika. Okres ten był finansowany ze środków PFRON, ze względu na wpisanie uczestnika na listę uczestników oraz na korzystanie przez niego z rehabilitacji prowadzonej w Warsztacie. Przez trzy miesiące uczestnik był obserwowany przez prowadzącego grupę terapeutę, pozostałych terapeutów oraz innych pracowników merytorycznych, w zakresie prezentowanych możliwości oraz ewentualnych, przyszłych postępów w prowadzonej rehabilitacji. Po miesiącu obserwacji przygotowywany jest IPR, zgodnie z którym ukierunkowana jest dalsza praca terapeutyczna.

(akta kontroli tom I, str. 374-390)

W opinii NIK, w związku z określeniem w regulaminie organizacyjnym WTZ warunków okresu próbnego, zasadnym byłoby dokumentować okres próbny (pierwsze trzy

---

²⁸ Dalej: PFRON.

²⁹ Zgodnie z pismem DZ.WPL.070.2.2024 z 27 listopada 2024 r., Prezes PFRON poinformował, że wezwał płatnika składek do przedstawienia stosownej dokumentacji. W stosunku do Warsztatu, PFRON zaplanował działania kontrolne w grudniu 2024 r.

Zgodnie z pismem DRN.071.40.2024.MW z 12 listopada 2024 r., Dyrektor MOPS poinformował, że zostaną podjęte stosowne działania.

miesiące terapii uczestnika w Warsztacie), w szczególności w zakresie przyjęcia do Warsztatu w przypadku rokowania szans na uzyskanie efektów w procesie terapii.

(akta kontroli tom I, str. 145-156, 374-390)

1.3. Warsztat mieścił się w budynku składającym się z parteru oraz pierwszego piętra. Przed wejściem do obiektu widniała tablica informująca o działającym w budynku WTZ. Analogiczna, widoczna tablica wisiała również na ścianie budynku od strony ulicy. Z boku budynku umieszczone było wejście dostosowane do potrzeb osób poruszających się na wózku inwalidzkim. Nawierzchnia przed wejściem była wypłaszczona, wykonana z kostki brukowej.

(akta kontroli tom I, str. 247-248)

Powierzchnia do prowadzenia terapii w Warsztacie wynosiła 338 m². Na parterze budynku mieściły się pracownie, w których zajęcia prowadzili instruktorzy terapii zajęciowej, a ich wyposażenie było zgodne ze składanymi wnioskami o dofinansowanie Warsztatu. Na parterze budynku znajdowały się także dwie toalety, hol wraz z szatnią, świetlica, pomieszczenie techniczne pracownika gospodarczego i pokój rehabilitanta. Na pierwszym piętrze usytuowany został pokój kierownik Warsztatu, pomieszczenie gospodarcze dla personelu, toaleta dla personelu, pokój psychologa, pokój doradcy zawodowego oraz pokój dla pracownika ds. finansowych³⁰, tj. pomieszczenia, w których również przebywali uczestnicy Warsztatu (pokój psychologa oraz pokój doradcy zawodowego). Do tych pomieszczeń zapewniono dostęp alternatywny³¹, polegający na zapewnieniu osobie ze szczególnymi potrzebami wsparcia innej osoby. W siedzibie WTZ nie było planu budynku, a symbole graficzne, piktogramy oraz informacje tekstowe znajdujące się w budynku, nie umożliwiały zapoznania się z nimi w formie dotykowej (piktogramy dotykowe, opis pismem Braille'a). Szczegółowo zostało to opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli tom I, str. 247-248)

1.4. W Warsztacie zatrudniony był kierownik WTZ oraz:

- sześciu instruktorów terapii zajęciowej i psycholog (według stanu na koniec 2021 r.);
- sześciu instruktorów terapii zajęciowej, psycholog, doradca zawodowy i specjalista ds. rehabilitacji (według stanu na koniec 2022 r.);
- sześciu instruktorów terapii zajęciowej, psycholog, doradca zawodowy i specjalista ds. rehabilitacji (według stanu na koniec 2023 r.).

W latach 2021-2023, na jedną osobę pracującą bezpośrednio z uczestnikami nie przypadało więcej niż pięciu uczestników Warsztatu.

Zatrudniona w WTZ kadra miała odpowiednie do zajmowanych stanowisk kwalifikacje zawodowe. Terapeuci / instruktorzy terapii zajęciowej legitymowali się wyższym wykształceniem w zakresie: pedagogiki specjalnej – surdopedagogiki (jedna osoba), pedagogiki specjalnej (jedna osoba), wychowania fizycznego (jedna osoba), fizjoterapii (dwie osoby) lub ukończyli studia podyplomowe w zakresie: pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej (jedna osoba), a także ukończyli kursy kwalifikacyjne w zawodzie terapeuty zajęciowego (pięć osób). Specjaliści ds. rehabilitacji ukończyli szkoły zawodowe przygotowujące do zawodu technika masażysty, natomiast doradca zawodowy posiadał wykształcenie wyższe na kierunku: pedagogika specjalna – doradztwo zawodowe.

(akta kontroli tom I, str. 34, 44-49, 389-390; tom II, str. 506-534)

³⁰ Ustalenia dokonane w budynku WTZ 28 października 2024 r.

³¹ O którym mowa w art. 7 ustawy o zapewnieniu dostępności.

Warsztat zatrudniał na stanowiskach technicznych pracownika administracyjnego, pracownika gospodarczego oraz osobę sprząającą. Wszyscy trzej pracownicy zatrudnieni byli na pół etatu przez cały okres objęty kontrolą NIK.

Kierownik WTZ legitymowała się wyższym wykształceniem w zakresie pedagogiki oraz ukończyła studia podyplomowe na kierunku zarządzanie zasobami ludzkimi.

(akta kontroli tom I, str. 34)

1.5. Zgodnie z § 5 ust. 1 regulaminu organizacyjnego WTZ, w Warsztacie działała rada programowa, w skład której wchodziło 10 osób: kierownik Warsztatu – jako przewodniczący z głosem decydującym; psycholog; instruktorzy – terapeuci; specjalista do spraw rehabilitacji; doradca zawodowy. Zgodnie z przekazanymi protokołami z posiedzeń rady programowej, działającej w latach 2021-2023:

- jeden raz rada obradowała bez specjalisty ds. rehabilitacji;
- 19 razy obradowała bez doradcy zawodowego;
- cztery razy obradowała bez doradcy zawodowego oraz specjalisty ds. rehabilitacji.

Kierownik WTZ wyjaśniła, że rada programowa starała się zwoływać posiedzenia na początku każdego miesiąca, w dniu w którym była możliwie najwyższa frekwencja pracowników. Dodatkowo, rada programowa, w każdym tygodniu we wtorek w miarę możliwości spotykała się omawiając bieżące i organizacyjne sprawy Warsztatu, na posiedzeniach roboczych, które nie były protokołowane.

(akta kontroli tom I, str. 261-349, 374-390)

Na podstawie dokumentacji trzech uczestników z 15 objętych badaniem, przyjętych w latach 2021-2023 (przyjęcia: 1 października 2021 r., 1 lipca 2022 r., 1 października 2022 r.) stwierdzono, że rada programowa nie dokonała pierwszej kompleksowej oceny realizacji IPR wobec dwóch z trzech ww. osób, natomiast wobec trzeciej dokonała tej oceny ze znacznym opóźnieniem, co szczegółowo opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Na podstawie weryfikacji 27 kompleksowych ocen IPR 15 uczestników Warsztatu, opracowanych w latach 2018-2023, stwierdzono, że rada programowa nie uzasadniała przedłużenia uczestnictwa w terapii, co było niezgodne z art. 10a ust. 5 pkt 3 ustawy o rehabilitacji, co szczegółowo opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli tom II, str. 270-273, 283-290, 295-298, 304-307, 314-317, 383-386, 392-393, 398-403, 420-421, 427-430, 442-443, 461-466, 485-488)

W latach 2021-2023, w Warsztacie nie działała rada społeczna, o której mowa w art. 10aa ustawy o rehabilitacji.

(akta kontroli tom I, str. 458)

Na podstawie weryfikacji 138 opracowanych, w latach 2018-2023, IPR 15 uczestników WTZ stwierdzono, że każdorazowo zawierały³² następujące elementy wynikające z art. 10a ust. 3 ustawy o rehabilitacji, tj.:

- formy i zakres rehabilitacji;
- metody i zakres nauki umiejętności;
- formy współpracy z rodziną lub opiekunami;
- osoby odpowiedzialne za realizację programu.

Natomiast we wskazanej wyżej dokumentacji nie zawierano planowanych efektów rehabilitacji, co szczegółowo opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli tom II, str. 264-269, 274-278, 279-282, 291-294, 299-303, 309-312, 353-357, 379-382, 387-391, 394-397, 404-408, 422-426, 455-460, 478-483, 489-494)

1.6. W latach 2021-2023, Warsztat realizował trening ekonomiczny – mający na celu nabycie umiejętności związanych z gospodarowaniem własnymi środkami

³² Zgodnie z § 14 ust. 1 rozporządzenia w sprawie WTZ.

finansowymi. Zgodnie z regulaminem organizacyjnym WTZ³³, trening ekonomiczny prowadzono w zakresie określonym w IPR.

W latach 2021-2023, Warsztat wydatkował na trening ekonomiczny odpowiednio: 22,8 tys. zł; 25,8 tys. zł oraz 24,6 tys. zł. Średnią miesięczną wysokość środków finansowych dla uczestnika WTZ ustalono w regulaminie organizacyjnym WTZ, tj. 60 zł od 1 stycznia 2021 r. do 29 grudnia 2022 r. oraz 70 zł od 30 grudnia 2022 r. do 31 grudnia 2023 r. Zgodnie z regulaminem organizacyjnym WTZ, wysokość środków finansowych oraz ich przeznaczenie indywidualnie dla każdego uczestnika ustalała rada programowa³⁴, zgodnie z IPR. Uczestnikom ustalane były środki w ramach nagród za całokształt pracy, zaangażowanie oraz wykazywanie dużej aktywności w prowadzonej przez Warsztat rehabilitacji. Wyплаты środków finansowych (w formie gotówkowej) na realizację treningu ekonomicznego dokumentowano zgodnie z regulaminem organizacyjnym WTZ.

(akta kontroli tom I, str. 145-156, 249-260)

W latach 2021-2023, żaden z uczestników Warsztatu nie odbył praktyki zawodowej, a do WTZ nie wpłynęła żadna oferta pracy. Współpraca WTZ z PUP ograniczyła się do wizyty uczestników oraz kadry Warsztatu w PUP we wrześniu 2023 r., podczas której uczestnicy zapoznali się m.in. z infrastrukturą oraz udogodnieniami skierowanymi do osób niepełnosprawnych, procedurami i sposobami zarejestrowania się w PUP, czy formami pomocy z jakiej mogą skorzystać osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności w ramach przygotowania do podjęcia pracy.

(akta kontroli tom I, str. 350-360)

Zgodnie z wyjaśnieniami kierownik WTZ, z rozmów z pracownikami urzędu uczestniczącymi w spotkaniu wynikało, że w tamtym okresie, tj. wrześniu 2023 r. nie było żadnych rozpoczynających się szkoleń czy staży dla osób z niepełnosprawnościami. W 2023 r. doradca zawodowy odbył wizyty w wybranych zakładach fryzjerskich, kosmetycznych oraz gastronomicznych z zapytaniem, dotyczącym odbycia praktyk zawodowych przez osoby z niepełnosprawnościami w tych zakładach. Za każdym razem spotykał się z odmową, najczęściej umotywowaną tym, że w danej chwili nie poszukują praktykantów, jak również obawą przed zatrudnieniem, czy szkoleniem osób z niepełnosprawnościami. Żaden z uczestników nie opuścił Warsztatu w celu podjęcia pracy, wobec czego WTZ nie prowadził żadnego rejestru z tym związanego.

(akta kontroli tom I, str. 374-399)

1.7. W latach 2021-2023, Warsztat w ramach aktywnego wspomaganie procesu rehabilitacji społecznej, regularnie organizował wyjścia poza WTZ, tj. udział w wydarzeniach kulturalnych³⁵, wycieczki³⁶, czy wyjścia do kina. Rada Programowa aktywnie poszukiwała form wsparcia dla Warsztatu, czego wyrazem był m.in. wygrany projekt w ramach programu: Mazowiecka Aktywacja 2024, finansowany ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego. W ramach projektu mają odbyć się warsztaty taneczne oraz warsztaty nauki makijażu dla uczestników. Rada programowa organizowała również wydarzenia w gronie uczestników Warsztatu, jak np. imprezy okolicznościowe³⁷. W tworzonych dla uczestników IPR kładziono nacisk na wyrabianie zaradności osobistej, umiejętności samodzielnego wypełniania ról społecznych, kształtowanie w społeczeństwie właściwych postaw i zachowania sprzyjającego integracji z osobami z niepełnosprawnościami, jak np. motywowanie do

³³ § 14 ust. 1.

³⁴ § 14 ust. 2.

³⁵ Warsztat zorganizował własne stoisko na Święcie Chleba w Radomiu, gdzie sprzedawano wyroby wytworzone przez uczestników, m.in. torby i plecaki.

³⁶ M.in. zorganizowana wycieczka do Muzeum Wsi Radomskiej.

³⁷ M.in. „zabawa andrzejkowa” zorganizowana w listopadzie 2022 r.

nawiązywania kontaktów i ich utrzymywania z osobami z różnych środowisk, kształtowanie umiejętności podejmowania dialogu z innymi osobami, nauka właściwego zachowania w określonych sytuacjach społecznych, czy udział w życiu kulturalnym regionu.

(akta kontroli tom I, str. 261-349, 458)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Regulamin organizacyjny WTZ nie określał obowiązków kierownika Warsztatu w zakresie zapewnienia odpowiednich warunków pracy i organizowanych zajęć, a także planowania: rozkładu zajęć w Warsztacie, urlopów pracowników, co stanowiło naruszenie § 9 pkt 5 rozporządzenia w sprawie WTZ.

Zgodnie z wyjaśnieniem kierownik WTZ, regulamin organizacyjny WTZ nie określał szczegółowo obowiązków kierownika WTZ, ponieważ ich pełny zakres był uregulowany w odpowiednim do tego dokumencie – zakresie obowiązków kierownika opracowanym przez pracodawcę, tj. Zarząd Stowarzyszenia.

NIK zwraca uwagę, że obligatoryjne elementy regulaminu szczegółowo, w sposób enumeratywny zostały wskazane w § 9 rozporządzenia w sprawie WTZ, w tym w zakresie obowiązków kierownika Warsztatu. Zapisy wskazanego rozporządzenia nie przewidywały wyjątków umożliwiających odstępianie od uwzględniania tego zagadnienia w regulaminie organizacyjnym danego warsztatu.

(akta kontroli tom I, str. 145-156, 417-435)

2. Rada programowa WTZ, względem dwóch z trzech uczestników Warsztatu, którzy rozpoczęli terapię w latach 2021-2022, nie dokonała pierwszej kompleksowej oceny realizacji IPR do dnia zakończenia kontroli³⁸, a wobec trzeciego uczestnika, który rozpoczął terapię w ww. okresie, dokonała rzeczowej oceny po 36 miesiącach od dnia rozpoczęcia przez niego terapii. Było to niezgodne z art. 10a ust. 6 ustawy o rehabilitacji, zgodnie z którym rada programowa dokonuje pierwszej kompleksowej oceny realizacji IPR uczestnika Warsztatu i zajmuje stanowisko w kwestii osiągniętych przez niego postępów w rehabilitacji, nie wcześniej niż przed upływem trzech miesięcy i nie później niż po upływie sześciu miesięcy od dnia rozpoczęcia terapii w Warsztacie.

Od momentu przyjęcia do WTZ dwóch uczestników, dla których rada programowa nie dokonała pierwszej kompleksowej oceny realizacji IPR, do dnia zakończenia kontroli NIK, upłynęło 26 oraz 29 miesięcy.

Zgodnie z wyjaśnieniami kierownik Warsztatu, rada programowa opierała się na rozporządzeniu w sprawie WTZ, wedle którego dokonywała dla każdego uczestnika rocznej oceny IPR oraz kompleksowej oceny realizacji IPR, nie rzadziej niż co trzy lata.

NIK podkreśla, że stosowanie się do rozporządzenia w sprawie WTZ, nie zwalniało rady programowej z działania wskazanego w art. 10a ust. 6 ustawy o rehabilitacji. W opisanym wyżej przypadku, pierwsza kompleksowa ocena realizacji IPR faktycznie nie została dokonana. Uniemożliwiło to zajęcie stanowiska w zakresie kwestii osiągniętych przez uczestników postępów w rehabilitacji.

(akta kontroli tom I, str. 374-390)

3. W siedzibie Warsztacie nie było planu budynku, natomiast symbole graficzne, piktogramy oraz informacje tekstowe znajdujące się w budynku, nie pozwalały na zapoznanie się z nimi w formie dotykowej (piktogramy dotykowe, opis pismem

³⁸ Tj. do 4 grudnia 2024 r.

Braille'a) lub w formie dźwiękowej, co było niezgodne z art. 6 pkt 1 lit. c ustawy o zapewnieniu dostępności. Zgodnie ze wskazanym przepisem, minimalne wymagania służące zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami obejmują zapewnienie informacji na temat rozkładu pomieszczeń w budynku, co najmniej w sposób wizualny i dotykowy lub głosowy.

Kierownik Warsztatu wyjaśniła, że plan budynku podczas licznych remontów uległ zagubieniu, natomiast w najbliższym czasie Warsztat postara się uzupełnić jego brak. Nie było natomiast potrzeby zamieszczać symboli graficznych oraz piktogramów w formie dotykowej. Wśród uczestników oraz pracowników nie było osób, które wymagały takiego środka komunikacji.

W nawiązaniu do wyjaśnień kierownik WTZ, NIK wskazuje, że Warsztat zobowiązał się do zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami zgodnie z ustawą o zapewnieniu dostępności lub dostępu alternatywnego zgodnie z art. 7 tejże ustawy, na podstawie § 1 aneksu nr 1 z dnia 30 maja 2022 r. do umowy Nr ZS.III.8460.5.4.2022/PZG z dnia 6 kwietnia 2022 r. o dofinansowanie kosztów działalności Warsztatu Terapii Zajęciowej w 2022 r. Na dzień zakończenia kontroli, tj. 4 grudnia 2024 r. zobowiązanie to nie było spełnione.

Fakt, że wśród uczestników oraz pracowników w czasie kontroli nie było osób, które wymagały komunikacji opierającej się na piktogramach dotykowych, piśmie Braille'a lub w formie dźwiękowej, nie jest wystarczającym uzasadnieniem do nieuwzględnienia w budynku Warsztatu ww. elementów. Kluczowym bowiem jest wynikające z zawartej umowy zobowiązanie Warsztatu do zapewnienia dostępności: każdej osobie, która może pojawić się w Warsztacie, niezależnie od stopnia i rodzaju posiadanej niepełnosprawności.

(akta kontroli tom I, str. 247-248, 374-390)

4. Rada programowa, w 27 kompleksowych ocenach IPR³⁹, opracowanych dla 15 uczestników Warsztatu w latach 2018-2023, nie uzasadniała przedłużenia uczestnictwa w terapii, co stanowiło naruszenie art. 10a ust. 5 pkt 3 ustawy o rehabilitacji.

Zgodnie z przywołanym przepisem, rada programowa dokonuje okresowej oraz, nie rzadziej niż co trzy lata, kompleksowej oceny realizacji IPR uczestnika Warsztatu i zajmuje stanowisko w kwestii osiągniętych przez niego postępów w rehabilitacji, uzasadniających: przedłużenie uczestnictwa w terapii ze względu na: pozytywne rokowania co do przyszłych postępów w rehabilitacji, umożliwiających podjęcie zatrudnienia i kontynuowanie rehabilitacji zawodowej w warunkach pracy chronionej lub na rynku pracy; okresowy brak możliwości podjęcia zatrudnienia; okresowy brak możliwości skierowania osoby niepełnosprawnej do ośrodka wsparcia. We wszystkich wymienionych 27 kompleksowych ocenach IPR, rada programowa przedłużyła uczestnictwo w terapii każdego uczestnika, nie podając jednak żadnych uzasadniających te decyzje powodów. Rada programowa wskazywała jedynie opis sytuacji zdrowotnej / społecznej uczestnika, oraz rekomendacje co do dalszego pobytu w Warsztacie.

³⁹ Kompleksowe oceny IPR: 8 kwietnia 2020 r., 3 kwietnia 2023 r. (sprawa 18); 2 stycznia 2018 r., 4 stycznia 2021 r., 2 stycznia 2024 r. (sprawa 8); 2 stycznia 2018 r., 4 stycznia 2021 r., 2 stycznia 2024 r. (sprawa 9); 17 sierpnia 2020 r., 4 lipca 2023 r. (sprawa 2); 4 lutego 2020 r. (sprawa 31); 1 października 2024 r. (sprawa 29); 2 stycznia 2018 r., 4 stycznia 2021 r. (sprawa 32); 1 lutego 2018 r., 4 stycznia 2021 r. (sprawa 33); 3 stycznia 2019 r., 3 stycznia 2022 r. (sprawa 15); 10 grudnia 2019 r., 2 grudnia 2022 r. (sprawa 17); 7 września 2023 r., 12 października 2020 r. (sprawa 22); 5 listopada 2019 r., 2 listopada 2022 r. (sprawa 24); 3 września 2019 r., 5 września 2022 r. (sprawa 25).

Zgodnie z wyjaśnieniami kierownik Warsztatu, rada programowa opierała się na rozporządzeniu w sprawie WTZ, wedle którego dokonywała dla każdego uczestnika rocznej oceny IPR oraz kompleksowej oceny realizacji IPR, nie rzadziej niż co trzy lata.

NIK podkreśla, że stosowanie się do rozporządzenia w sprawie WTZ, nie zwalniało rady programowej z obowiązków stosowania ustawy o rehabilitacji jako aktu nadrzędnego. W przypadku przedłużenia uczestnictwa w terapii, rada programowa miała obowiązek wskazać powód podjęcia tej decyzji. Niespełnienie tego obowiązku uniemożliwiło faktyczne ustalenie, który z ww. powodów był bezpośrednią przyczyną przedłużenia terapii uczestników.

(akta kontroli tom I, str. 374-390, 453-457)

5. IPR uczestników nie zawierały planowanych efektów rehabilitacji, co było niezgodne z art. 10a ust. 3 ustawy o rehabilitacji oraz § 4 ust. 1 pkt 6 regulaminu organizacyjnego WTZ.

Zgodnie z wyjaśnieniem kierownik WTZ, IPR były sporządzane na początku uczestnictwa w zajęciach w danej pracowni. Planowane efekty rehabilitacji były uwzględniane w poszczególnych sferach funkcjonowania uczestnika zawartych w przygotowanych IPR. Efekty rehabilitacji, poczynione postępy przez uczestnika, oceniane były w ocenach postępów w rehabilitacji zawodowej oraz społecznej przez instruktorów terapii zajęciowej i zatwierdzane przez radę programową, zatem wszystkie elementy §4 ust. 1 pkt 6 regulaminu organizacyjnego WTZ były spełnione.

NIK nie zgadza się z powyższymi wyjaśnieniami. Niezależnie od tego, czy uwzględnianie planowanych efektów rehabilitacji w poszczególnych sferach zawartych IPR spełniło wymogi regulaminu organizacyjnego WTZ, to aktem nadrzędnym jest ustawa o rehabilitacji. Zgodnie z nią, planowane efekty rehabilitacji to odrębny element IPR, wobec czego nie może on być ujęty w pozostałych elementach wymienionych w art. 10a ust. 3 ustawy o rehabilitacji, jak np. metody i zakres umiejętności. Należy również zauważyć, że nie można planować rehabilitacji zawodowej czy społecznej w długoterminowej perspektywie, jeżeli jasno nie określono efektów, jakie ma ona przynieść.

(akta kontroli tom II, str. 264-269, 274-278, 279-282, 291-294, 299-303, 309-312, 353-357, 379-382, 387-391, 394-397, 404-408, 422-426, 438-443, 455-460, 478-483, 489-494)

OCENA CZĄSTKOWA

NIK negatywnie ocenia prowadzenie działań w zakresie rehabilitacji zawodowej oraz jej skuteczność. Warsztat nie wykazywał się aktywnością w zakresie poprawy tej sytuacji – żaden uczestnik nie podjął zatrudnienia w latach objętych kontrolą. Ponadto, rada programowa nie wywiązywała się prawidłowo z dwóch zadań określonych w rozporządzeniu w sprawie WTZ oraz ustawie o rehabilitacji – nie dokonała pierwszej kompleksowej oceny realizacji IPR w przypadku dwóch uczestników, a także nie uzasadniała przedłużenia uczestnictwa w terapii względem 15 uczestników Warsztatu. Pozostałe nieprawidłowości dotyczyły nieuwzględnienia wszystkich wymaganych elementów w regulaminie organizacyjnym WTZ, niespełnienia standardów zasad dostępności budynku WTZ, a także braku planowanych efektów rehabilitacji w IPR. W przypadku rehabilitacji społecznej prowadzonej przez WTZ, skutecznie umożliwiała osobom z niepełnosprawnościami uczestnictwo w życiu społecznym oraz integrację uczestników z otoczeniem.

2. Organizacja i prowadzenie rehabilitacji w ramach programu zatwierdzonego przez Radę Nadzorczą PFRON „Zajęcia klubowe w WTZ”⁴⁰

Opis stanu faktycznego

2.1. W latach 2021-2023, Warsztat otrzymywał oraz wydatkował dofinansowanie ze środków PFRON w ramach corocznych edycji⁴¹ programu Zajęcia Klubowe w WTZ, w wysokości odpowiednio: 54,0 tys. zł; 54,0 tys. zł oraz 61,8 tys. zł⁴² – każdorazowo na 10 uczestników. Uczestnikami zajęć klubowych były osoby z niepełnosprawnościami, znajdujące się liście osób, których zgłoszenie do uczestnictwa w Warsztacie zostało zatwierdzone, a nie rozpoczęły jeszcze terapii – zgodnie art. 10f ust. 2a ustawy o rehabilitacji.

Zajęcia klubowe odbywały się dwa razy w miesiącu (soboty) w godz. 9⁰⁰-14⁰⁰, tj. w wymiarze 10 godzin miesięcznie – w następujących pracowniach terapeutycznych: krawiecko-rękodzielnicza, poligraficzno-introligatorska, gospodarstwa domowego, plastyczno-ceramiczna, ogrodniczo-przyrodnicza, komputerowo-biurowa. Celem prowadzonych przez Warsztat zajęć klubowych było wsparcie osób z niepełnosprawnościami w utrzymaniu samodzielności i niezależności w życiu społecznym i zawodowym.

(akta kontroli tom II, str. 152-158, 186-193, 230-237)

2.2. Na podstawie 75 przekazanych list obecności uczestników zajęć klubowych, dotyczących zajęć terapeutycznych w latach 2021-2024, stwierdzono, że beneficjenci uczestniczyli każdorazowo w zajęciach klubowych w wymiarze nie mniejszym niż pięć godzin miesięcznie.

(akta kontroli tom II, str. 1-75, 535)

Na podstawie weryfikacji dokumentacji wszystkich 13 uczestników zajęć klubowych w latach 2021-2023 stwierdzono, że osoby te znajdowały się na listach osób zatwierdzonych do uczestnictwa w Warsztacie oraz posiadały ważne orzeczenie o stopniu niepełnosprawności wraz ze wskazaniem do udziału w terapii zajęciowej. W latach objętych kontrolą, żaden z uczestników zajęć klubowych nie został uczestnikiem Warsztatu.

(akta kontroli tom II, str. 535)

2.3. Zajęcia klubowe prowadzono przez pracowników Warsztatu, zatrudnionych w tym celu na podstawie umów zlecenia. Na podstawie przekazanych teczek osobowych pracowników prowadzących zajęcia klubowe stwierdzono, że posiadali oni uprawnienia terapeuty zajęciowego.

(akta kontroli tom II, str. 76-150, 506-535)

Na podstawie weryfikacji 102 umów zlecenia zawartych w celu prowadzenie zajęć klubowych stwierdzono, że 15 z nich zostało zrealizowanych przez innych, niż wymienieni w umowach zleceńbiorczy, bez uprzedniej zgody zleceńodawcy. Szczegóły opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli tom I, str. 417-434, tom II str. 76-150)

Stwierdzone nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono nieprawidłowość polegającą na tym, że⁴³ ze 102 (14,7%) umów zlecenia zawartych

⁴⁰ Dalej: zajęcia klubowe.

⁴¹ Edycja III – lata 2021/2022, edycja IV – lata 2022/2023, edycja V – lata 2023/2024.

⁴² Edycje: 2021/2022 (umowa nr 3/2021 z 17 marca 2021 r., dalej: umowa z 2021 r.), 2022/2023 (umowa nr 2/2022 z 21 marca 2022 r., dalej: umowa z 2022 r.) oraz 2023/2024 (umowa nr 2/2023 z 20 lutego 2023 r.).

⁴³ Określeni w umowach terapeuci mieli prowadzić zajęcia klubowe w dniach: 7 października 2023 r., 8 lipca 2023 r., 22 kwietnia 2023 r., 15 kwietnia 2023 r., 21 stycznia 2023 r., 29 października 2022 r., 23 kwietnia 2022 r., 26 marca 2022 r., 12 lutego 2022 r., 22 stycznia 2022 r., 16 października 2021 r., 22 maja 2021 r., 10 kwietnia

z pracownikami Warsztatu prowadzącymi zajęcia klubowe zostało zrealizowanych niezgodnie z ich postanowieniami dotyczącymi zleceniobiorcy mającego wykonać przedmiot umowy⁴⁴.

Wskazani w umowach terapeuci, w dokładnie określonych dniach, przez wskazaną ilość godzin, mieli prowadzić zajęcia klubowe. Faktycznie zajęcia odbywały się, jednak były one prowadzone przez innych terapeutów, niż wskazani w umowach zleceniobiorcy.

Zgodnie z § 2 ww. umów zlecenia, zleceniobiorca nie mógł powierzyć wykonania zobowiązań wynikających z niniejszych umów innej osobie bez zgody zleceniodawcy, natomiast zgodnie z § 4 ww. umów, zmiany w nich wymagały formy pisemnej w postaci aneksu. Pomimo faktycznego nie zrealizowania zlecenia przez zleceniobiorcę, każdorazowo przedstawiali oni zleceniodawcy rachunki za wykonanie zadania niezgodne z faktycznym przebiegiem realizacji zlecenia.

Zgodnie z wyjaśnieniem kierownik Warsztatu, w ww. przypadkach przedmiot umów został wykonany przez inne osoby, niż określone w umowach zleceniobiorcy, ponieważ prowadzący zajęcia klubowe zamienili się między sobą terminami prowadzonych zajęć. Zamiany nastąpiły po uprzednim uzgodnieniu z koordynatorem zajęć.

Zgodnie z wyjaśnieniem Prezes Zarządu, Stowarzyszenie nie otrzymywało informacji od zleceniobiorców o zamianie terminów prowadzenia zajęć klubowych ani o powierzeniu wykonania zobowiązań wynikających z umowy innym osobom.

NIK zwraca uwagę, że każda z powyższych umów w sposób jednoznaczny wskazywała na osobę mającą prowadzić zajęcia klubowe, datę zajęć, a także ich długość. Nawiązując do wyjaśnień kierownik WTZ, pomimo że zleceniobiorcy poinformowali o powierzeniu wykonania zobowiązania wynikającego z umowy innym osobom koordynatorowi zajęć, to nie wypełniało to jednak warunków umowy – nie poinformowali o swoich zamiarach zleceniodawcy, tj. Stowarzyszenia, reprezentowanego przez Prezesa oraz Wiceprezesa. W związku z tym nie otrzymali od niego zgody na żadne odstępstwa w umowie.

(akta kontroli tom I str. 417-434, tom II str. 76-150)

OCENA CZĄSTKOWA

Warsztat przeznaczał środki na wsparcie prawidłowo zakwalifikowanych uczestników do udziału w zajęciach klubowych, którzy następnie brali w nich udział w wymiarze co najmniej pięciu godzin miesięcznie. Zajęcia klubowe odbywały się zgodnie z harmonogramem, jednakże prowadzący je terapeuci w sposób naruszający postanowienia zawartych umów zlecenia zamieniali się między sobą terminami zajęć odbywających się zgodnie z umową w konkretnych dniach, nie uzyskując na to zgody zleceniodawcy (Stowarzyszenia).

3. Legalność i gospodarność wykorzystania środków

Opis stanu faktycznego

3.1. Stowarzyszenie na prowadzenie WTZ w latach 2021-2023, otrzymało dofinansowanie ze środków PFRON odpowiednio w wysokości: 650,8 tys. zł, 776,8 tys. zł oraz 884,8 tys. zł oraz ze środków z budżetu miasta Radomia odpowiednio:

2021 r., 24 kwietnia 2021 r. Zgodnie z listami obecności na zajęciach klubowych w tych dniach, zajęcia faktycznie prowadzili inni terapeuci.

⁴⁴ Umowy nr: 78/2023/WTZ-KLUB z 2 października 2023 r., 76/2023/WTZ-KLUB z 2 października 2023 r., 57/2023/WTZ-KLUB z 30 czerwca 2023 r., 38/2023/WTZ-KLUB z 20 kwietnia 2023 r., 36/2023/WTZ-KLUB z 13 kwietnia 2023 r., 20/2023/WTZ-KLUB z 2 stycznia 2023 r., 73/2022/WTZ-KLUB z 14 października 2022 r., 45/2022/WTZ-KLUB z 8 kwietnia 2022 r., 33/2022/WTZ-KLUB z 10 marca 2022 r., 23/2022/WTZ-KLUB z 10 lutego 2022 r., 19/2022/WTZ-KLUB z 3 stycznia 2022 r., 81/2021/WTZ-KLUB z 1 października 2021 r., 48/2021/WTZ-KLUB z 21 maja 2021 r., 41/2021/WTZ-KLUB z 8 kwietnia 2021 r., 40/2021/WTZ-KLUB z 8 kwietnia 2021 r.

72,3 tys. zł⁴⁵, 86,3 tys. zł⁴⁶ oraz 98,3 tys. zł⁴⁷. Działania związane z prowadzeniem Warsztatu zostały prawidłowo sfinansowane, nie były dotowane ze środków innych niż wykazane w umowie z Gminą Miasta Radomia oraz nie wystąpiły przypadki podwójnego finansowania.

(akta kontroli tom I, str. 163-172, 190-197, 224-230, 411-413)

Warsztat, w latach objętych kontrolą, nie uzyskał żadnych dotacji, poza pozyskanymi z Gminy Miasta Radomia i PFRON. Sprawozdania końcowe z wykorzystania środków na dofinansowanie działalności WTZ otrzymanych od samorządu za lata 2021-2023 złożono w terminie⁴⁸, a także zostały zaakceptowane i rozliczone przez Urząd Miasta Radomia.

(akta kontroli tom I, str. 50-144, 173-180, 198-212, 231-246)

W latach objętych kontrolą NIK, Warsztat osiągał przychody ze sprzedaży produktów i usług wykonanych przez uczestników w ramach realizowanego programu terapii, w wysokości odpowiednio: 1,4 tys. zł, 6,6 tys. zł, 2,8 tys. zł. Dochód ze sprzedaży produktów i usług wykonanych przez uczestników Warsztatu w ramach realizowanego programu terapii przeznaczono na pokrycie wydatków związanych z integracją społeczną uczestników, które dotyczyły m.in.:

- w 2021 r.: artykułów spożywczych – 0,8 tys. zł; usługi transportowej w związku z wycieczką uczestników – 0,5 tys. zł; spotkań integracyjnych – 0,3 tys. zł; prezentów dla uczestników – 0,1 tys. zł;
- w 2022 r.: agregatu prądotwórczego – 0,6 tys. zł; artykułów spożywczych – 0,6 tys. zł; prezentów dla uczestników – 0,4 tys. zł; oprawy muzycznej na wycieczce – 0,4 tys. zł; głowicy do maszyny 0,3 tys. zł; art. gastronomicznych – 0,3 tys. zł; zakupu paliwa – 0,1 tys. zł; art. dekoracyjnych – 0,1 tys. zł;
- w 2023 r.: artykułów spożywczych – 2,0 tys. zł; koszulek dla uczestników – 1,3 tys. zł; art. dekoracyjnych – 0,3 tys. zł; spodni dla uczestników – 0,2 tys. zł.

(akta kontroli tom I str. 73, 110, 144)

3.2. Warsztat posiadał prawidłowo prowadzoną, wyodrębnioną ewidencję księgową wydatków, ograniczającą się wyłącznie do otrzymanych środków finansowych w ramach środków otrzymanych z budżetu miasta Radomia, które znajdowały się na wyodrębnionym rachunku bankowym. Ewidencja księgowa spełniała zasady systematycznego i chronologicznego prowadzenia ewidencji oraz przedstawiała chronologiczne ujęcie zdarzeń gospodarczych na podstawie numeracji, ciągłości liczenia sum zapisów, a także umożliwiała jednoznaczne powiązanie ze sprawdzonymi i zatwierdzonymi dowodami księgowymi.

(akta kontroli tom III, str. 20-292)

Wszystkie wydatki poniesione w ramach zadania zostały udokumentowane w postaci dowodów księgowych. Badaniem objęto 30 dowodów księgowych⁴⁹ na kwotę 202,9 tys. zł za lata 2021-2023⁵⁰ (9,0% ogółu kosztów działalności WTZ). Wszystkie dowody księgowe dokumentujące zdarzenia dotyczące kosztów Warsztatu spełniały warunki określone w art. 21 oraz art. 22 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości⁵¹.

⁴⁵ Umowa ZS-III.8460.5.4.2021/PZG z 18 marca 2021 r.

⁴⁶ Umowa ZS-III.8460.5.4.2022/PZG z 6 kwietnia 2022 r.

⁴⁷ Umowa ZS-III.8460.5.2.2023/PZG z 31 marca 2023 r.

⁴⁸ W terminie siedmiu dni od dnia zakończenia realizacji zadania, tj. 31 grudnia 2021 r., 31 grudnia 2022 r., 31 grudnia 2023 r. Sprawozdania złożono: 3 stycznia 2021 r., 4 stycznia 2023 r., 5 stycznia 2024 r.

⁴⁹ Faktury nr: FV/2/06/2021, FV/3056/5/2021, FV/2714.2021, F0366/2021, FV 110/03/2021, FV583/03/2021, FV316/2021, F/1/21/000057, FV.01.5816/000/0176/01, F/B1/21/001797, FV/FA/13569/21, F/10/08/22, FV147349/T/08/2022, Fs-10/1564/08/22, FA/19162/22, 1000/2022, F/1/22/001599, F23004001/22, F0051723354/008/22, F/1/22/070180, 01/5816/000/0190/01, 01/5816/000/0189/01, 01/5816/000/0188/01, FS-24/1015/03/23, 01/5816/000/0177/01

Listy płac: 12/PZGOM/2022, 11/2022/WTZ/01, 105/12/2022, 93/12/2022, 69/10/2022.

⁵⁰ 12 na kwotę 12,3 tys. zł za 2021 r., 13 na kwotę 118,6 tys. zł za 2022 r. oraz cztery na kwotę 72,0 tys. zł za 2023 r.

⁵¹ Dz. U. z 2023 r. poz. 120, ze zm.

Koszty mieściły się w katalogu określonym w § 19 rozporządzenia w sprawie WTZ, a wydatki ponoszono zasadnie w sposób oszczędny, a także w okresie rzeczowej oraz finansowej realizacji dotowanego zadania. Wszystkie objęte badaniem faktury zostały opłacone w wymaganym terminie 30 dni. Warsztat prawidłowo rozliczał koszty poniesione na jego działalność.

(akta kontroli tom III, str. 293-304)

Księgi rachunkowe dotyczące działalności WTZ, a także zajęć klubowych nie były prowadzone w siedzibie Warsztatu, tj. w miejscu wskazanym w § 1 Polityki Rachunkowości. Szczegóły opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli tom I, str. 417-428)

Kierownik WTZ po terminie złożyła do MOPS kwartalne informacje w formie zestawienia planowanych oraz wydatkowanych środków za IV kwartał 2022 r., I kwartał 2023 r., IV kwartał 2023, co szczegółowo opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli tom I, str. 249-260, 444-445)

W rocznych sprawozdaniach z działalności rehabilitacyjnej oraz wykorzystania środków finansowych Warsztatu⁵² ujęto wszystkie elementy wymienione w § 21 rozporządzenia w sprawie WTZ. Informacje wskazane w sprawozdaniu rocznym dotyczące liczby uczestników Warsztatu oraz stopnia i rodzaju ich niepełnosprawności, a także ich frekwencji na zajęciach z podziałem na formy oraz metody realizowanej przez Warsztat działalności rehabilitacyjnej ze wskazaniem poczynionych przez nich postępów były zgodne ze stanem faktycznym.

(akta kontroli tom I, str. 50-144)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Księgi rachunkowe WTZ oraz zajęć klubowych nie były prowadzone w siedzibie Warsztatu, co było niezgodne z § 1 Polityki Rachunkowości Stowarzyszenia⁵³. Zgodnie z § 1 Polityki Rachunkowości, księgi rachunkowe jednostek terenowych prowadzone są w ich siedzibach, zgodnie z aktualnym miejscem prowadzenia działalności statutowej.

Prezes Zarządu wyjaśniła, że przez jednostki terenowe należy rozumieć jednostki posiadające osobowość prawną. Koło terenowe w Radomiu posiada osobowość prawną, lecz w wyniku poważnych problemów finansowych, które stwarzały zagrożenie w prowadzeniu Warsztatu, przeszedł pod Zarząd Stowarzyszenia. Na posiedzeniu plenarnym Zarządu Stowarzyszenia 12 października 2015 r., uchwałą Nr 4/9/2015 wskazano miejsce prowadzenia ksiąg rachunkowych Warsztatu w siedzibie Stowarzyszenia.

W nawiązaniu do argumentów Prezes Zarządu, NIK zaznacza, że w tych samych wyjaśnieniach wskazano, że Polski Związek Głuchych Koło Terenowe w Radomiu posiadało osobowość prawną, a także, zgodnie z Krajowym Rejestrem Sądowym⁵⁴ było jednostką terenową Stowarzyszenia. Ponadto, uchwała nr 4/9/2015 o prowadzeniu ksiąg rachunkowych Warsztatu w siedzibie Stowarzyszenia (a nie w siedzibie Warsztatu) została wydana na posiedzeniu plenarnym Zarządu Stowarzyszenia 12 października 2015 r. Obowiązująca

⁵² Roczne sprawozdania z działalności WTZ składano w dniach: 24 lutego 2022 r. (za 2021 r.); 21 lutego 2023 r. (za 2022 r.); 22 lutego 2024 r. (za 2023 r.).

⁵³ Przyjęta uchwałą Zarządu Stowarzyszenia nr 1/6/2019 z dnia 10 grudnia 2019 r.

⁵⁴ Stan na 24 października 2024 r., godz. 04:01:21; numer KRS: 0000005726.

w Stowarzyszeniu Polityka Rachunkowości została przyjęta, ponad cztery lata później od wskazanej przez Prezes Zarządu uchwały.

Zdaniem NIK, Stowarzyszenie powinno dostosować swoje działania do obecnie obowiązującej Polityki Rachunkowości bądź też dokonać aktualizacji tego dokumentu w odniesieniu do miejsca prowadzenia ksiąg rachunkowych.

(akta kontroli tom I, str. 417-428; tom III, str. 1-19)

2. Kierownik WTZ złożyła do MOPS kwartalne informacje w formie zestawienia planowanych oraz wydatkowanych środków za IV kwartał 2022 r. – 13 stycznia 2023 r., tj. trzy dni po terminie, za I kwartał 2023 r. – 11 kwietnia 2023 r., tj. jeden dzień po terminie, za IV kwartał 2023 – 11 stycznia 2023 r., tj. jeden dzień po terminie określonych w § 20 rozporządzenia w sprawie WTZ.

Kierownik WTZ wyjaśniła, że do opóźnień doszło z powodu choroby księgowej Stowarzyszenia.

NIK wskazuje, że Stowarzyszenie powinno było zapewnić przekazywanie kwartalnych informacji w terminie określonym w rozporządzeniu, tj. do 10 dnia miesiąca następującego po okresie rozliczeniowym.

(akta kontroli tom I, str. 444-445)

OCENA CZĄSTKOWA

NIK pozytywnie ocenia legalność i gospodarność wykorzystania środków przez Warsztat. W sposób przejrzysty prowadzono wyodrębnioną ewidencję księgową wydatków, ograniczającą się wyłącznie do otrzymanych środków PFRON oraz z budżetu miasta Radomia. Mimo, że część dokumentów sprawozdawczych przekazano z nieznacznym opóźnieniem, to wykazywane w nich dane były zgodne ze stanem faktycznym. Stwierdzona nieprawidłowość prowadzenia ksiąg rachunkowych w innym miejscu niż wskazanym w polityce rachunkowości.

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

Wnioski

1. Określenie w regulaminie organizacyjnym WTZ obowiązków kierownika Warsztatu w zakresie zapewnienia odpowiednich warunków pracy i organizowanych zajęć, a także planowania: rozkładu zajęć w Warsztacie, urlopów pracowników.
2. Dokonywanie przez radę programową pierwszej kompleksowej oceny realizacji IPR uczestników, nie wcześniej niż przed upływem trzech miesięcy i nie później niż po upływie sześciu miesięcy od dnia rozpoczęcia terapii w Warsztacie.
3. Wyposażenie budynku Warsztatu w plan budynku oraz umożliwienie zapoznania się z symbolami graficznymi, piktogramami oraz informacjami tekstowymi znajdującymi się w budynku, w formie dotykowej (piktogramy dotykowe, opis pismem Braille'a) lub w formie dźwiękowej.
4. Uzasadnianie przedłużenia uczestnictwa w terapii w kompleksowych ocenach realizacji IPR zgodnie z art. 10a ust. 5 pkt 3 ustawy o rehabilitacji.
5. Zawieranie w IPR uczestników planowanych efektów rehabilitacji.
6. Dostosowanie działań Stowarzyszenia do zapisu Polityki Rachunkowości w zakresie dotyczącym miejsca prowadzenia ksiąg rachunkowych bądź dokonanie aktualizacji tego dokumentu w odniesieniu do miejsca prowadzenia ksiąg rachunkowych.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Departamentu Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Radom, 11 grudnia 2024 r.

Kontroler
Bartłomiej Ślusarczyk
Specjalista kontroli państwowej

/-/

.....
podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Departament Pracy,
Spraw Społecznych i Rodziny
p.o. Dyrektora
Konrad Kostępski

/-/

.....
podpis